

Njuolggadusat mat gieđahallet seksuála rihkkumiid

doaibmavádjit rávesolbmuid vuostá

Illustrasjonsfoto: Sidsel Andersen

SISDOALLU

Njuolggadusat

1	PLAKÁHTA NJUOLGGADUSAID BIRRA	3
2	ÁLGGAHEAPMI	4
3	GULAHALLIT	6
4	HEAHTEDILLI	8
5	VIHKUN	13
6	ČUOVVOLEAPMI	17
	BAGADUS	

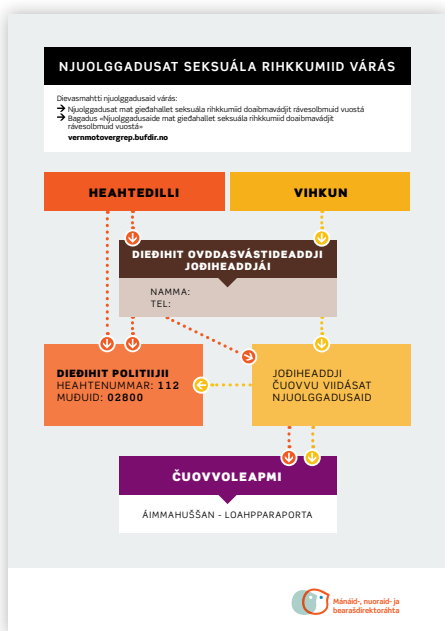
1 PLAKÁHTA

1
PLAKÁHTA

Ávdnasat leat golmma oasis : «Plakáhta», «Njuolggadusat mat gieđahallet seksuála riikkumiid doaibmavádjit rávvuostá» ja «Bagadus «Njuolggadusaide mat gieđahallet seksuála riikkumiid doaibmavádjit rávesolbmuid vuostá»».

Plakáhta berre leat ovddimusas dan pearpmas mas leat njuolggadusat ja bagadus, muhto berre dasa lassin leat oidnosis kontor-, bargiid čoahtkanansaji ja hálldahusa seinniin ja sullasaš sajiin.

1.

Ávdnasat leat golmma oasis:

- 1: Plakáhta
- 2: Njuolggadusat mat gieđahallet seksuála riikkumiid doaibmavádjit rávesolbmuid vuostá
- 3: Bagadus «Njuolggadusaide mat gieđahallet seksuála riikkumiid doaibmavádjit rávesolbmuid vuostá»

2.

3.

2

ÁLGGAHEAPMI

2

2.1

DIEĐUT NJUOLGGADUSAID JA BAGADUSA BIRRA

Buot vihkumat seksuála rihkkumiid hárrái leat duođalaččat ja gáibidit ahte juoga dahkkojuvvo. Danne lea min bargosadji mearridan váldit atnui dáid njuolggadusaid. Dat čilgejit maid olmmoš galgá dahkat go vihku dahje diehtá ahte seksuála rihkkun lea dáhpáhuvvan. Nu dat ii leat ge oahpponeavvu.

Dasa lassin berrejit buohkat čađahit oahpu seksuála rihkkumiid eastadeami ja giedahallama birra. **vermotovergrep.bufdir.no** addá eanet dieđuid.

Njuolggadusaide lea maid ráhkaduvvon bagadus. Das leat ollisteaddji dieđut, ja dat lea huksejuvvon seamma málle mielde go njuolggadusat ge.

2.2

DOAIBMAVÁDJIT RÁVESOLBMOT

Dát njuolggadusat galget leat mielde veahkin suodjaleamen rávesolbmuid geaid mii diehtit leat doaibmaváillagat dahje geaid mii navdit leat doaibmaváillagat.

2.3

SEKSUÁLA RIHKKUMAT

Seksuála rihkkumiidda gullet seksuála rihkkumeahttunvuođa rumašlaš ja/dahje psyhkalaš rihkkumat.

Muhtumin lea eahpitkeahhtá sáhka rihkkumis, ja muhtumin fas lea eahpádus. Čuovo njuolggadusaid vel dalle ge go leat eahpádusas.

2.4

ÁIGUMUŠ

Njuolggadusat galget sihkarastit ahte son geasa seksuála rihkkun lea čuohcán, fuolahuvvo ja čuovvoluvvo buriin vugiin.

Go don bargin fuomášat vejolaš rihkkumiid, de dus lea alddát ovddasvástádus dan dieđihit viidáseappot.

Dat galget maddái sihkarastit ahte bargit geat vihkot dahje gullet vihkkojuvvon rihkkuma birra, ožžot veahki ášši dohkálaččat giedahallat.

2.5

DIEĐUID JUOGADEAPMI

Dehálaš lea ráddjet daid olbmuid logu, geat ožžot dieđuid rihkkuma birra. Seammás lea dehálaš juogadit dieđuid vai lea vejolaš bissehit rihkkumiid eará arenain dahje eará olbmuid vuostá. Ovddasvástideaddji jodiheaddji bargamuš lea árvoštallat mat dieđuid galget juhkkjuvvot, ja geat dat galget daid oažžut, ja vel geat dat galget juohkit daid, vejolaččat ovttasráđiid politiijain. Bargiin lea jávohisvuodabággu daid dieđuid ektui maid sii ožžot áššis.

2.6

NJUOLGGADUSAID DOVDAN

Buot bargit galget diehtit gos dat pearbma lea mas njuolggadusat álo leat, ja sii galget dovdat daid sisdoalu.

Plakáhta njuolggadusaid birra galgá leat oidnosis kontor-, bargiid čoahkkanansaji ja hálldahusa seinniin ja sullasaš sajiin.

3

GULAHALLIT

3

3.1

OVDDASVÁSTIDEADDJI

Ovddasvástideaddji jodiheaddjis lea ovddasvástádus bearráigeahččat ahte buohkat dovdet njuolggadusaid, ja ahte dárbbášlaš doaimmat álggahuvvojit go rihkkun vihkkojuvvo.

Ovddasvástideaddji jodiheaddji galgá bearráigeahččat ahte gulahallandieđut leat ođasmahttojuvvon.

Namma	Vuolláičála	Beaivi

3.2

ÁŠŠÁIGULLEVAŠ SISKKABEALLÁSAŠ GULAHALLIT BARGOSAJIS / GIELDDAS

Namma	Rolla/virgi	Telefonnummar / gulahallandieđut

Bajimus jodiheaddji ja eará áššáigullevaš olbmot geain lea ovddasvástádus bargosajis / gielddas

3.3 OLGGOBEALLÁSAŠ INSTÁNSSAT

Namma	Rolla/virgi organisašuvnnas	Telefonnummar / gulahallandiedut
Politiija heahtenummar		
Politiija		
Doavtterváltta heahtenummar		
Doavttervákta		
Stáhta Mánáidviessu		
Veagalvátdujvvon olbmuid vuostáiváldin		
Heahteguovddáš		
Inseastaguovddáš		
Dearvvasvuodadoaimmahagaid veajudahttinbálvalus		

4

HEAHTEDILI GIEDAHALLANVUOGIT

4

4.1

GOAS LEA «HEAHTEDILLI»?

Mii leat válljen defineret guovttelágan heahtedili: «Heahtedili easkabáliid rihkkumis» ja «Heahtedilli geardunvárain».

«Heahtedilli easkabáliid rihkkumis» sáhtta leat dat go olmmoš šaddá vihtanin dasa ahte seksuála rihkkun dáhpáhuvvá. Nubbi ovdamearka lea dat go olmmoš muitala seksuála rihkkuma birra, dahje go gillájeaddji rupmašis leat mearkkat das ahte son easkka lea gillán seksuála rihkkuma.

«Heahtedilli geardunvárain» lea go gii ge vávjá, dahje dieđiha rihkkuma mii vel sáhtta ge leat dáhpáhuvván muhtun áiggi das ovdal, ja go gillájeaddji lea bidjamin iežas dakkár dillái mas lea hui stuorra várra ahte son fas illástuvvo. Ovdamearkan lea vejolaš govahallat ahte beassabehtet diehtit dáhpáhusa birra mii dáhpáhuvai mannan geasi, bearraša luopmobáikkis, ja dan birra ahte vihkkjuvvon olmmoš lea doppe okta ránnjain. Rihkkjuvvon olmmoš lea fas mannamin seamma báikái guovtti beavvi geahčen. Iešalddis ii leat dát heahtedilli easkabáliid rihkkumis, muhto geardunvárra sáhtta jáhkkin leat hui stuoris. Dalle lea dárbu ášši giedahallat nu ahte ođđa rihkkumiid geardun eastaduvvošii.

4.2

DIEDIHANBÁGGU

Go bargi bohtá diehtit seksuála rihkkuma birra, de lea son geatnegas dan birra dakkaviđe dieđihit ovddasvástideaddji jođieaddjái.

4.3

GIEDAHALLAN

Heahtedilli easkabáliid rihkkumis

- Galggat dieđihit ovddasvástideaddji jođieaddjái nu johtilit go vejolaš.
 - Ovddasvástideaddji jođieaddji galgá dieđihit politiijii. Jus ii leat vejolaš oažžut oktavuoda dahje ii heive váldit oktavuoda lagamus jođieaddjiin dakkaviđe, de váldde oktavuoda bajit dási jođieaddjiin dahje politiijain.
- Ovttasráđiid politiijain galgá gillájeaddji lágiduvvot veagalváldjuvvon olbmuid vuostáiváldimii/doavtteriskadeapmái.
- Dan botta go leat vuordimin politiija bohtit, de
 - Geahča bearrái ahte gillájeaddji ii basat ja ahte eai jávkagoađe eará vuoháldagat maid politiija galgá iskat.
 - Galggat sihkkarastit rihkkunbáikki dan botta go leat vuordimin politiija, earret eará galggat lohkkadit vejolaš rihkkunbáikki uvssaid ja bures giddet dan glásaid.

- Geahča bearrái ahte biktasat ja gávnnit eai bassojuvvo. Jus lea dárbu sihkarastit vuoháldagaid rájadettiin biktasiid main sáhttet leat DNA-vuoháldagat (čolga, siepman, vuovttat jna.), de dat galget áinnas ráddjojuvvot bábirseahkaide.
- Rája lohka duohkáid dokumeanttaid ja biergasiid mat sáhttet leat áššáiguoskevaččat.
- Galggat čállit buot mii lea dáhpáhus.
- Čále beaivvi, gos dáhpáhus lei, gii lei das, sánis sátnái mii daddjojuvvui, dárkilis čilgehusaid dárkomiid vuođu, notáhta čáli nama.
- Daja gillájeaddjái ahte don áiggut su veahkehit.
- Ale lohpit ahte it áiggo mitalit geasa ge. Mital ahte don fertet mitalit dáhpáhusa birra viidáseappot.
- It galgga dagahit iežat dakkár dillái ahte šattat njunnálagaid vihkkujuvvon rihkkuin. Earret eará danne go son ii galgga beassat billistit duodaštusaid dahje váikkuhit vihtaniid.
- Politijja bargamušat gullet politijji.
- Bargosadji galgá ášši váidit politijji.
- Fuomáš fal ahte lea vuoigatvuohta oazžut dihto olbmo politijjas geain lea vejolaš doallat oktavuohta.

Bargovuohki viidáseappot sáhtta rievddadit veaháš dan mielde gii dat lea vihkkujuvvon, ja ášši eará beliid geažil. Dat lea čilgejuvvon dárkileappot vuolábealde.

Heahtedilli geardunvárain

Dás fertebettet buot ovddimusat bearráigeahččat mo lea dárbu eastadit geardunvára. Dat sáhtta mearkašit ahte bissehuvvo plánejuvvon mátki dan báikái/arenai mas vihkkujuvvo várra ahte ođđa rihkkumat dáhpáhusvet. Dahje dat sáhtta mearkašit ahte bissehuvvo plánejuvvon mátki dohko gos navdojuvvu ahte gillájeaddji sáhtta deaivat vihkkujuvvon rihkku. Viidáseappot dat sáhtta mearkašit ahte dii addibettet eanet geasuheadji fáldalaga gillájeaddjái go dan mátkki mii jo lea fálojuvvon. Dehálaš lea garvit dakkár dili mas lea ohpit rihkkunvárra.

Dasto fertebettet gieđahallat rihkkuma, jogo heahtedillin dan čilgehusa mielde mii lea addojuvvon bajábealde, dahje vihkumin nu mo čilgejuvvu maŋjeleappos 5. kapihttalis.

4.4

DIEĐIHEAPMI OAPMAHAČČAIDE

Čielggat suinna guhte lea gillán rihkkuma háliida go son ahte oapmahaččaide dieđihuvvo áššis dahje mo son háliida ahte oapmahaččaide dieđihuvvo. Eanaš dáhpáhusain lea lunddolaš ahte oapmahaččat ožžot dieđuid áššis. Dakkár áššiin main muhtun olmmoš gillájeaddji bearrásis sáhtta leat vihkkujuvvon, de dieđihuvvo oapmahaččaide maŋjago gažaldagat leat čielggaduvvon politijain.

4.5 ÁIMMAHUŠŠAN

Ovddasvástideaddji jodiheadjjs lea ovddasvástáduš das ahte gillájeaddji áimmahuššojuvvo ja su dilli čuovvoluvvo beroškeahtta das váidojuvvo go ášši vai ii.

Dieđit sidjiide geat dárbašit oazžut dieđuid dan birra nu ahte lea vejolaš áimmahuššat olbmo.

Ovddasvástideaddji jodiheadjji ferte farggamusat ságaškuššat áššáskuhtineiseválddiin das lea go dárbu mearridit galledan- ja oktavuodagildosa dan boddii go ášši dutkojuvvo.

Gillájeaddjjs/oapmahaččain lea maid vuoigatvuohta oazžut veahkkeadvokáhta.

Jus sus ii leat hovdejeaddji, dahje jus hovdejeaddji lea bealálaš, de lea vejolaš sutnje nammadit gaskaboddasaš sadjásašhovdejeaddji.

Jus son guhte lea vihkkujuvvon, lea eará doaibmavádjit olmmoš, de ferte bargosadji maiddái árvoštallat lea go dárbu dán ge olbmo áimmahuššat ja čuovvolit.

4.6 DUOĐAŠTEAPMI

Buot mii dáhpáhušvá, dahkkojuvvo ja daddjojuvvo, galgá duođaštuvvot. Geahča dárkilit bearrá ahte don čálát bealátkehtesvuođain, ale ge cuiggot morálii.

Bargin don it galgga čađahit dutkama, dušše fal čohkket áššáigullelaš dieđuid dassážiigo politiija váldá badjelasas ášši.

Hui dehálaš lea ahte raporta vihkuma birra (dahje dahkkojuvvon rihkkuma birra) čállojuvvo dalán go dieđut leat bohtán ovdan. Dát duođaštus ferte dasto vurkejuvvo sihkkaris sadjái, dannego dat earret eará sáhtta geavahuvvot duođaštussan maŋŋá vejolaš diggeáššis.

Dokumeanta ferte nu dárkilit go vejolaččat čájehit maid áššeasálaš olbmot leat dadjan ja dahkan, namalassii gillájeaddji, vejolaš rihkolaš ja vejolaš vihtanat.

Raporta galgá vuodđuduvvot duohtadieđuide. Jus das leat oasis mat siskkildit du árvoštallamiid dahje oainuid, de dat diehtu galgá bohtit čielgasit ovdan. Jus das leat dieđut maid eará olbmot leat addán, de ferte bohtit čielgasit ovdan gii dahje geat sii leat.

4.7

VIHKKOJUVVON OLMMOŠ

- Vuolggasadi lea ahte ii galgga dagahit iežas njunnálagaid vihkkojuvvon olbmui.
- Jus son guhte lea vihkkojuvvon, dattetge diehtá ahte son lea vihkkojuvvon, de ášši fert eará instánsa giedahallat. Son guhte šaddá čuovvolit vihkkojuvvon olbmo, ii galgga leat son guhte čuovvola rihkkuma gillán olbmo. Jus vihkkojuvvon olmmoš lea bargi, de galgá son guhte čuovvola su gullat eará instánsii.

Jus vihkkojuvvon olmmoš lea bargi, de galgá ášši giedahallojuvvot ná:

- Ovttasrádiid politijain mearrida bargoaddi galgá go vihkkojuvvon olbmo gaskabodasaččat bidjat eret virggis.
- Bargosaji njuolggadusat galget oahpásmahttojuvvot vihkkojuvvon olbmui (vaikke vel vurdojuvvo ge ahte vihkkojuvvon olmmoš jo dovda daid njuolggadusaid, de dat galget geardduhuvvot sutnje).
- Diehtu galgá addojuvvot sutnje das lea go váldojuvvon oktavuohhta politijain áššis.
- Jus son guhte lea vihkkojuvvon háliida mitalit iežas veršuvnna, de ášši galgá lágiduvvot politija háldui.
- Jus son guhte lea vihkkojuvvon almmatge ságastallamis addá dieđuid dáhpáhusa birra, de galgá sutnje fuomášuhttojuvvot ahte bargosajis ii leat jávohisvuodabággu das mii boahá ovdan ságastallamis, ja ahte čállojuvvo referáhta mii lágiduvvo politijii.
- Referáhta galgá leat bealátkeahhtá, eai ge das galgga leat du dulkomat.
- Sutnje guhte lea vihkkojuvvon, galgá fálojuvvot vejolašvuohhta beassat lohkat referáhta ja beassat dan vuolláičállit.
- Referáhta ságastallamis lágiduvvo politijii.
- Jus lea ásahuvvon rihkkunjoavku dahje resursajoavku bargosadjái, de galgá ovddasvástideaddji jodiheaddji giedahallat ášši ovttasrádiid dainna joavkkuin.

Jus son guhte lea vihkkojuvvon ii leat bargi ja háliida ovdanbuktit iežas veršuvnna, de galgá ášši giedahallojuvvot ná:

- Jus son guhte lea vihkkojuvvon lea bargosaji olggobeallásaš olmmoš gii ii leat doaibmavádjit, de lágiduvvo ášši politijii.
- Jus son lea doaibmavádjit, de galgá politija, jus leš vejolaš, čadahit suinna vuosttamuš ságastallama.
- Jus son lea doaibmavádjit, ja addá dieđuid bargiide, de galgá ovddasvástideaddji jodiheaddji ovttas bargoguimmiin čadahit ságastallama vihkkojuvvon olbmui.
- Sutnje galgá dieđihuvvot ahte politijain lea váldojuvvon oktavuohhta áššis ja ahte bargosajis ii leat jávohisvuodabággu das mii boahá ovdan ságastallamis.

- Don it galgga dutkagoahtit ášši, muhto giddet fuomášumi dasa maid vihkkjuuvvon olmmoš háliida mitalit.
- Ságastallamis galggat čállit referáhta. Referáhta galgá leat bealátkeahtá eai ge das galgga leat du dulkomat. Čále sihke gažaldagaid ja vástádusaid. Ale jeara láidsteaddji gažaldagaid. Ovdamearka: Ale jeara gii/mii/gos-gažaldagaid, muhto dáhto su mitalit.
- Sutnje guhte lea vihkkjuuvvon, galgá fálojuvot vejolašvuohta beassat lohkat referáhta, oážžut dan lohkkjuuvvot alcces jtnosit ja dan vuolláičállit.
- Referáhta ságastallamis lágiduvvo politijii.
- Jus lea ásahuvvon rihkkunjoavku/resursajoavku bargosadjái, de galgá ovddasvástideaddji jodiheaddji giedahallat ášši ovttasráđiid dainna joavkkuin.

5

VIHKKOJUVVON SEKSUÁLA RIHKKUMIID GIEDAHALLANVUOGIT

5

VIHKKUN

5.1

MII LEA «VIHKUN»?

Vihkuma vuodđun sáhtta ovdamearkka dihtii leat dat ahte don vávját rumašlaš mearkkaid dahje nuppástusaid olbmo láhttemis maid lea vejolaš dulkot mearkan dasa ahte son lea gillán seksuála rihkuma. Eará ovdamearka lea dan dárkon ahte okta bargiin dahje eará olmmoš rihkku intimitehtarájá, dahje ahte sus lea seksualiserejuvvon láhttenuohki mii orru leamen imaš. Vihkuma sáhtta bohciidit das ge go olmmoš muitala dahje geažida juoidá dan birra ahte rihkun sáhtta leat dáhpáhuvvon.

5.2

DIEDIHANBÁGGU

Go vihkkojuvvo ahte seksuála rihkun lea dáhpáhuvvon, de lea juohke bargis bággu ovttatmanu diedihit ovddasvástideaddji jodiheaddjái.

Go vihkkojuvvon olmmoš lea jodiheaddji, de diedihuvvo dan dási jodiheaddjái mii lea bajábealde su gii lea vihkkojuvvon.

5.3

DÁBÁLAŠ ČAÐAHANVUOHKI

Go seksuála rihkuma vihkumis lea sáhka, de galget buot áššáigullelaš áicamat čállojuvvot dađistaga.

- Čále goas vihkugohtet ja mii dat lei (mii dáhpáhuvai)
 - beaivi
 - dárkonarena
 - gii lei das go áicojuvvui
 - dárkomiid dárkilis čilgehus
 - notáhta čálli namma
- Navdojuvvon rihkolažžii ii galgga muitaluvvot ahte son lea vihkkojuvvon amas son sáhttit duođastusaid bilidit.
- It galgga vihkuma diktit leat dušše fal iežat dieđus. Válde oktavuoda lagamus/ ovddasvástideaddji jodiheaddjiin, dahje jus lea dárbu (jus ovdamearkka dihtii dovddat ahte it váldojuvvo duođas), de dieđit njuolgga bajábeallásaš jodihandássái, dahje politiijii.
- Jus eai leat váhnemat/oapmahaččat vihkkojuvvon, de galgá jodiheaddji eanaš dáhpáhusain fuolahit ahte sii ožžot dieđuid áššis, olbmo sávaldagaid ja dárbbu mielde, ja áinnas ge ovttrasrádiid politiijain.
- Jeara rávvaga politiijas, gielddapsykologas, resursajoavkkuin, veajuidahnttinbálvalusas dahje eará áššáiguoskevaš instánssain.
- Go gillájeaddji ieš muitala, de su galgá ávžžuhit ja diktit muitalit almmá su stivrekeahhtá ja bággekeahhtá.

- Čále sánis sátnái mii mitaluvvo. Sáhtát jearrat goas manimus rihkkun dáhpáhuvai. Geavat rabas gažaldagaid! Čále nu dárkilit ja njuolga go vejolaš dan maid gillájeaddji dadjá.
- Daja ahte áiggut su veahkehit.
- Ale lohpit ahte it áiggo mitalit geasa ge.
- Joatkke čállima dađi mielde go dárkot gillájeaddji ja suinna hálat; čilge su mielladilálašvuoda dovddahemiid – ovdamearkka dihtii, dakkáriid go čieruma, suhtu ja mii boahtá ovdan su mitaleamis.

5.4

VIHKKOJUUVON OLMMOŠ

- Vuolggasadjji lea ahte ii galgga dagahit iežas dakkár dillái ahte šaddá njunnálagaid vihkkojuvvon olbmui.
- Jus son guhte lea vihkkojuvvon, dattetge diehtá ahte son lea vihkkojuvvon, de ášši ferte eará instánsa gieđahallat. Son guhte sáhtá šaddat vihkkojuvvon olbmo čuovvoadjain, ii galgga leat son guhte čuovvola su guhte lea gillán rihkkuma. Son guhte čuovvola rihkkjuvvon olbmo, ferte gullat eará instánsii go dan instánsii mas vihkkojuvvon olmmoš lea bargi.

Jus vihkkojuvvon olmmoš lea bargi, de galgá ášši gieđahallojuvot ná:

- Ovttasráđiid politijain mearrida bargoadi galgá go vihkkojuvvon olbmo gaskabodasaččat bidjat eret virggis.
- Bargosaji njuolggadusat galget oahpásmahttojuvot vihkkojuvvon olbmui (vaikke vel vurdojuvvo ge ahte vihkkojuvvon olmmoš jo dovdá daid njuolggadusaid, de dat galget geardduhuvot sutnje).
- Vihkkjuvvon olmmoš galgá beassat diehtit ahte áššis lea váldjuvvon oktavuoha politijain.
- Jus son guhte lea vihkkojuvvon háliida mitalit iežas veršuvnna, de ášši galgá lágiduvvo politijii.
- Jus son guhte lea vihkkojuvvon almmatge ságastallamis addá dieđuid dáhpáhusa birra, de galgá sutnje fuomášuhttojuvot ahte bargosajis ii leat jávohisvuodabággu das mii boahtá ovdan ságastallamis, ja ahte čállojuvvo referáhta mii lágiduvvo politijii.
- Referáhta galgá leat bealátkeahhtá, eai ge das galgga leat du dulkomat.
- Sutnje guhte lea vihkkojuvvon, galgá fálojuvot vejolašvuoha beassat lohkat referáhta, oažžut dan lohkkjuvot alces jtnosit ja beassat dan vuolláičállit.
- Referáhta ságastallamis lágiduvvo politijii.

Jus lea ášahuvvon rihkkunjoavku/resursajoavku bargosadjái, de galgá ovddasvástideaddji jodiheaddji gieđahallat ášši ovttasráđiid dainna joavkkuin.

- Jus son guhte lea vihkkojuvvon ii leat bargi ja háliida ovddidit iežas veršuvnna, de galgá ášši gieđahallojuvot ná:
- Jus son guhte lea vihkkojuvvon lea bargosaji olggobeallásaš olmmoš gii ii leat doaimbavádjat, de lágiduvvo ášši politijii.

- Jus son lea doaibmavádjit, de galgá politiija, jus leš vejolaš, čađahit suinna vuosttamuš ságastallama.
- Jus son lea doaibmavádjit, ja addá dieđuid bargiide, de galgá ovddasvástideaddji jodiheaddji ovttas bargoguimmiin čađahit ságastallama vihkkojuvvon olbmui.
- Sutnje galgá dieđihuvvot ahte politiijain lea váldojuvvon oktavuohta áššis ja ahte bargosajis ii leat jávohisvuodabággu das mii boahá ovdan ságastallamis.
- Don it galgga dutkagoahtit ášši, muhto giddet fuomášumi dasa maid vihkkojuvvon olmmoš háliida muitalit.
- Ságastallamis galggat čállit referáhta. Referáhta galgá leat bealátkeahttá eai ge das galgga leat du dulkomat. Čále sihke gažaldagaid ja vástádusaid. Ale jeara láidesteaddji gažaldagaid.
- Sutnje guhte lea vihkkojuvvon, galgá fállujuvvot vejolašvuohta beassat lohkat referáhta, oažžut dan lohkkujuvvot alces jitnosit ja beassat dan vuolláičállit.
- Referáhta ságastallamis lágiduvvo politiiji.
- Jus lea ásahuvvon rihkkunjoavku/resursajoavku bargosadjái, de galgá ovddasvástideaddji jodiheaddji giedahallat ášši ovttasrádiid dainna joavkkuin..

5.5 DIEĐIHEAPMI OAPMAHAČČAIDE

Čielggat suinna guhte lea vihkuma mielde gillán rihkkuma háliida go son dahje mo son háliida ahte oapmahaččat galget oažžut dieđuid áššis. Eanaš dáhpáhusain lea lunddolaš ahte oapmahaččat ožžot dieđuid. Dakkár áššiin main muhtun olmmoš gillájeaddji bearrašis sáhtta leat vihkkojuvvon, addojuvvojit dieđut oapmahaččaide manjágo ášši lea čielggaduvvon politiijain. Geahča bagadusas mas leat eanet dieđut miehtangelbbolašvuođa birra.

5.6 ÁIMMAHUŠŠAN

Ovddasvástideaddji jodiheaddjis lea ovddasvástádus das ahte gillájeaddji áimmahuššojuvvo ja su dili čuovvoluvvo beroškeahttá das váidojuvvo go ášši vai ii.

Atte dieđuid sidjiide geat daid dárbašit, vai lea vejolaš áimmahuššat olbmo.

Ovddasvástideaddji jodiheaddji ferte farggamusat ságaškuššat áššáskuhttineiseválddiin das lea go dárbu mearridit galledan- ja oktavuođagildosa dan boddii go ášši dutkojuvvo.

Gillájeaddjis/oapmahaččain lea maid vuogiatvuohta oažžut veahkkeadvokáhta.

Jus son guhte lea vihkkojuvvon, lea eará doaibmavádjit olmmoš, de ferte bargosadji maiddái árvoštallat lea go dárbu dán ge olbmo áimmahuššat ja čuovvolit.

5.7 GO LEAT EAHPÁDUSAT GIEDAHALLAMA HÁRRÁI

Jus lea eahpádus das mo vihkuma seksuála rihkkumiid hárrái lea dárbu giedahallat, de galgá bargosaji jodiheadji/beaivválaš jodiheadji, ovttasráđiid bajimus jodihangottiin, gulaskuddat politiijain/Stáhta mánáidviesuin mo bargosadji berre ášši giedahallat. Singuin lea vejolaš digaštallat ášši muitalkeahttá daid olbmuid namaid geaidda ášši navdojuvvo guoskat.

Jus dan olmos gii ovddimusat galggašii giedahallat ášši, lea lagas gaskavuohta vihkkojuvvon olbmui, de ferte eará jodiheadji váldit badjelasas ovddasvástádusa ášši viidasat giedahallamis. Dárbu lea álo árvoštallat iežas bealátkeahttáivuoda.

5.8 MUITTE

Go vigut ahte rihkkun lea dáhpáhuvan, de dus lea alddát ovddasvástádus dan dieđihit viidáseappot muhtumii gii čuovvola ášši albma lánkai.

Jus son geasa álggos dieđihat, ii váldde vihkuma doarvái duođas, de dus lea ovddasvástádus lágidit ášši viidáseappot eará jodihandássái dahje njuolga politiijii.

Jus ovddasvástideaddji jodiheadji ii leat barggus dahje jus vihkkojuvvo ahte son lea oasálaš áššái, de galgá ášši giedahallan loktejuvvot bajit jodihandássái.

Bargosajis lea ovddasvástádus áimmahuššat buohkaid geaidda ášši guoská, sihke bargiid ja earáid.

Sierra olmot berrejit oažžut ovddasvástádusa áimmahuššat guđege áššeosálaččaid.

Dárbu lea bissut iežas ovddasvástádussuorggi rájaid siskobealde.

Bargiin lea sihke jávohisvuodabággu ja dieđihanbággu.

Ášši dievas giedahallan galgá duođaštuvvot čálalaččat miehtá ášši giedahallama.

6

ČUOVVOLEAPMI

6

6.1

VEJOLAŠ OVTTASBARGOGUOIMMIT PROSEASSAS

Árvoštala mat lágidemiid gáibiduvvojit ja mat ovttasbargoguimmiid berrejit leat mielde proseassas.

Áššáigullelaš ovttasbargoguimmit sáhttet earret eará leat:

- Dearvvasvuodadoaimmahagaid veajuidahttinbálvalus
- Politijja
- Stáhta mánáidviessu regiuvnnas/fylkkas
- Veagalvátdujvvon olbmuid vuostáiváldin
- Gielddapsykologa/gielddadoavttir
- Vejolaš lea maiddá searvadit gillájeaddji olbmo fástadoaktára, vejolaččat ovttasrádiid gillájeaddjiin ja/dahje gillájeaddji olbmo oapmahaččaiguin ja hovdejeaddjiin.
- Psyhkalaš dearvvasvuodasuodjalus
- Fylkka dahje gieldda rihkkunjoavku
- Heahteguovddáš
- Dearvvasvuodadivššár
- Eará ovttasbargoguimmit geain lea erenoamáš gelbbolašvuohta

Go iešguđet riikaosiin lea sihke iešguđetlágan organiseren ja gelbbolašvuohta, de lea dehálaš ahte dat dieđut mat leat njuolggadusaid 3. oasis, «Gulahallit», leat ođasmahttojuvvon dan várás mii lea áigequovdileamos dán bargosadjái.

6.2

STRATEGALAŠ DIGAŠTALLAMAT DAHJE STRATEGIIJAČOAHKKIN

Nammat áššái oktiordnejeaddji.

Árvoštala rihkkumiid geardunvára, ja ráhkat gaskaboddasaš plána das mo galggašii buoremusat suodjalit su gii lea gillán rihkkuma dahje su gii sáhtta šaddat gillát rihkkuma.

Šiehtat čuovvolanplána.

6.3

SISKKÁLDAS ÁRVVOŠTALLAN

Árvoštala mo njuolggadusat leat giedahallojuvvon.

6.4 VIIDÁSAT SUODJALEAPMI

Árvvoštala oktlaččat man stuorra riska lea dasa ahte rihkkumat ohpit sáhttet dáhpáhuvvat ja mo rihkkuma gillájeaddji, dahje vejolaš gillájeaddji, buoremusat sáhtta áimmahuššojuvvot.

6.5 ÁŠŠI LOAHPAHEAPMI, OAHPU JA RÁVVAGIID JUOHKIN

Čále loahpparaportta.

Árvvoštala dadistaga miehtá giedahallama dan nana ja heajos beliid.

Mearrit galget go proseassa vásáhusain leat váikkuhusat dasa mo Njuolggadusat geavahuvvojit, siskkáldas oahpahussii Njuolggadusaid birra dahje Njuolggadusaid čálalaš aiddostahttimiidda.

Mearrit galgá go ášši diedihuvvot bearráigeahččanorgánaide.

Mánáid-, nuoraid- ja
bearašdirektoráhta

Ovddasvástideaddji almmuheaddji:

Mánáid-, nuoraid- ja
bearašdirektoráhta

Gráfalaš hábmen: Tibe T Reklamebyrå

POASTAČUJUHUS:

Poastaboksa 2233,
3103 Tønsberg

Telefonguovddáš: 466 15 000

